

ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΣΦΟΥΓΓΑΡΩΝ

ΝΤΟΛΟΡΟΣ ΚΑΙ ΑΛΕΜΗΝΑ

Στη Σύμη, πρὸ 150 ἐτῶν. Ἐνα περιεργε ἐπεισόδι τῆς ζωῆς τῶν σφουγγαράδων. Ντολόρος ἢ Σαραντάρης καὶ ἡ καταπληκτικῆς βουτιῆς του. Τὰ ἔξη σκαφάνδρα καὶ ἐ περιήρητος-στρεφες. Ὅπου ἐ ἔρωσ νικά. Ὁ Ντολόρος καὶ ἡ ἀρραβωνιστικιά του. Στὴ στάνη τοῦ πεθεροῦ. Ὁ μῆνας τοῦ μέλιτος. — Βάστα. Ντολόρε!... Τὸ τέλος μιᾶς νέστιμης ἱστορίας.

Ἄγιος Ἰωάννη... Πιὸ πέρα ἀκόμη ἔσχωρίζε ἓνα ὀγκώδες χτίσιον, ἡ «Κοιλοεὐντορή γιστέρας» — ἡ στογγυλὴ δεξαμενὴ δηλαδή, ἔργο τῶν Βιζαντινῶν χρόνων. Στὸν κόμπο αὐτό, τὸν καιρὸ ἐκεῖνο, ἰσχυρὰ τὰ ροσανὰς (ναυπηγίον), ἔπου ἐσκαραβόνταν τὰ σφουγγαράδικα καΐκια καὶ ἡ ἔξακουσμένης Συμαϊκῆς φρεγάτης. Καὶ τὸ σκόλο ἦταν ἔξωτος ῥομαντικῶ, μαγευτικώτατο...

Στὰ χρόνια ποὺ διηγήσατε, τὸ φρέσκα τῶν σφουγγαριῶν γίνονταν μὲ τὰ πρωτογενῆ μέσα καὶ ἡ Συμαϊκῆ λιθευρνώδεις τῶν ἀρχαίων στογγυλίων δὲν διέφεραν ἴσως καθόλου ἀπὸ τὰ σκαφάνδρα τῶν σφουγγαράδων τῆς Τουρκοκρατίας. Οἱ Συμαῖτες λοιπὸν σχηματίζαν οὐάδας, (μοῖρες τοῦ Συμαϊκοῦ στογγυλιετικῶ ἀτόλου) καὶ πῆγαιναν γιὰ σφουγγαρία σὲ διάφορα νησιά τοῦ Αἰγαίου, σὲς ἀπὲς τοῦ Ἄγιου Ὁρους, στὰ παλάια τῆς Σαρδίας, στὴν Κύπρο, στὴν Κασσιανία, στὴν Κρήτη. Ἐφείναν ἔτσι ἀπὸ τὸ νησί διὰ τὰ παλληράκια. Μόνον οἱ ἀπόμαχοι τῆς δουλειᾶς καὶ τὰ μικρὰ ἀκόμα παιδιά, ἔμεναν καὶ μέρασαν στὰ γύρω ἀπὸ τὴ Σύμη μέρη.

Τὴν ἡμέρα ἐκεῖνη, τὰ σκαφάνδρα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ φύγουν, ἦταν ἔξη καὶ τὰ καλύτερα, γιὰ εἶχαν καὶ τοὺς ἀβιώτερους βουτηχτάδες. Ὅλους ἔταν ἔναν, ὄλους ἔξακουστούς, ποὺ βουτοῖσαν σὲ μεγάλα βάθη... Θὰ πῆγαιναν στὴ Σύμη. Καὶ ἦταν πραγματικῶς οἱ Συμαῖοι σφουγγαράδες ἀντρες ψημένοι στὴ δουλειὰ καὶ ῥομαλεῖο, κολιμητῆς ἄριστοι, ὅπου τοὺς παριστάνει ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς Πωτὲρ Σάντωνν, στὰ ταξιδία του κατὰ τὸ 1610.

Οἱ βουτηχτάδες τῶν ἔξη αὐτῶν σκαφάνδρων ἔχαν κατέθει ἀπὸ τὴν πόλι κ' ἔπιναν τὸ κρασί τους στὴν ταβερνίτσα τῆς ἀκτῆς. Ἡ γυναίκες τους, μὲ τὰ χωριτὰ τους φρεσάτια, σιγινιμημένες, ἀλλὰ καὶ χαμαρωτῆς, ἔχαν φέρει τὰ ροῦχα τῶν δικῶν τους καθεμιά καὶ τὰ ἔβαλαν μέσα στὰ σκάφη.

Δὲν ἔμενε πειὰ, παρὰ νὰ μὴ καθένας στὸ πλοῖο του, νὰ λύσουν τὰ παλαιάμα ἀπέσω ἡ γυναίκες ἡ τὰ παιδιά — γιὰ τὸ καλοφρῆσκο — νὰ κἀνουν τὸ στανῶ τους καὶ, ἀνοίγοντας τὰ πανιά, νὰ βάλουν πλώρη γιὰ τὴ Σύμη... Ὁ ἀνεμος ἦταν ῥιπώσ...

Μὰ ἀντὶ νὰ λύσουν τὰ παλαιάμα, φανόνταν ὄλοι σὰν κατὶ νὰ περῖεμαν... Περίεμαν, στὴν ἀρχή, ῥηνοὶ καὶ χωρὶς ἐπιφάνια... Ἐπειτὰ μὲ ἀνυπομονῆσια φανερώ...

Οἱ καραβοκύρηδες τῶν σκαφάνδρων φαίνονταν πολὺ στενωχωρῆμένοι... Στὸ τέλος θύμισαν... Καὶ μὲ τὸ δίκνο τους ὄμως. Γιατὶ κἀθε καραβοκύρης περιέμενε κ' ἔταν ἀκόμη σὺντροφο. Τὸν περιέμενε πολλὴ ὥρα, ἀλλὰ δὲν τὸν ὀμολογοῖσε, γιὰτὶ δὲν ἠθελε νὰ τὸν μάθουν οἱ ἄλλοι καπεταναῖοι...

Τέλος, κάποιος ἀπὸ τοὺς σὺντροφοὺς, ποὺ ἔχασε τὴν ἱππομονὴ του, ρώτησε ἔναν ἄλλο:

- Τὸ Ντολόρο περιμένετε καὶ σεις;
 - Τὸ Ντολόρο!
 - Κ' ἐμεῖς! εἰτε ἔνας τρίτος;
 - Κ' ἐμεῖς! εἰτε ἔνας τέτατος.
- Καὶ ὁ μῆσιος γίνθηκε γνωστό, διὸ ἅτα τὰ σκαφάνδρα ἐπερῖεμαν τὸ Ντολόρο. Μὰ ὁ σφουγγαράς αὐτός δὲν μπορούσε βέβαια νὰ μοιραστῇ σ' ἔξη κομμάτια καὶ νὰ ταξιδέψῃ καὶ μὲ τὰ ἔξη καράβια, καὶ φυσικῶ, γι' αὐτὸ δὲν ἐρχόταν! Οἱ πλοῖαρχοι ἄρχισαν νὰ τὸν βρίζουν μὲ ἀγανάκτησι, ψεύτη, ἀφιλότιμο.

καὶ τέλος, ἐπιμφοῦνησαν νὰ τὸν ἀφήσουν ἔξω καὶ νὰ φύγουν. «Νὰ μὴ τὸν πᾶρη κανεῖς!»

Ἐπῖσαν λοιπὸν τὰ παλαιάμα, τραβῆξαν τῆς ἀγκυρῆς. ἔχαναν παρὰ καὶ σὲ λίγο τὰ ἐλαφρὰ κροφάκια ἔβγαιναν ῥομφιῇ-ῥομφιῇ ἀπὸ τὸ λιμάνι. Οἱ πλοῖαρχοι ἐνόμισαν ὅτι ἐκδικήθησαν ἔτσι, γιὰτὶ παρήτησαν τὸ Ντολόρο στὴν στεριά!...

Σὲ λίγο τὰ σφουγγαράδικα ἐμάχονταν, ἔστησαν ἀπὸ τὸν κόμπο τῆς Νουλίας καὶ κἀθῆκαν...

Τὸ γεγονός αὐτὸ διαδόθηκε ἀμέσως σ' ὅλη τὴ Σύμη καὶ διάφορα σχόλια λέγονταν γιὰ τὸ Ντολόρο. Ἄλλοι τὸν ἐπαινοῦσαν γιὰ τὸ τέχνασιό του κ' ἄλλοι τὸν κατέκριναν...

Ἄλλὰ ποῖς λοιπὸν ἦταν αὐτός ὁ Ντολόρος; Τὰ χρονικά τῆς Συμαϊκῆς στογγυλίας τὸν ἀναφέρουν μὲ θαυμασιώ. Ἦταν ὁ πιὸ ἀβέλιος, ὁ πιὸ ἀτρόμητος βουτηχτής. Ἐπειτὰ κατακέφαλα καὶ βουτοῖσε σὲ βάθος σαράντα ὀργυῶν! Γι' αὐτὸ ἔφταν ὄμοσι καὶ τὸ παρατσούκλι Σα ρ α ν τ ἄ ρ η ς!

Τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη ὁ Ντολόρος ἦταν 30 ἐτῶν καὶ ἀπὸ πέρου ἀρραβωνισμένος μὲ τὴν ὀμορφότερη τοῦ νησιοῦ, τὴν Ἀλεμήνα Λιγυζάκη, κόρη ἐνὸς βουτοῦ τῆς Νουλίας...

Ὅταν τὸ τελευταῖο χινόλοφο γύρισε ὁ Ντολόρος ἀπὸ τὰ ταξιδία, οἱ καραβοκύρηδες τὸν πολιορκοῦσαν γιὰ νὰ τὸν ναυτολογοῦσαν. Ὅλοι τὸν ἠθέλαν. Καὶ ὁ πρῶτος βουτηχτής τοῦ νησιοῦ δὲν εὗρισκε ἡσυχία. Τέτοια ὄμοσι τραδοῖσε πάντοτε, καὶ ὅταν ἐναντιολογεῖτο σ' ἓνα πλοῖαρχο, δυσαρεστοῖσε ὄλους τοὺς ἄλλους.

Τὴ φορά ὄμοσι αὐτὴ ὁ Ντολόρος ἦταν ἐσωτερμένος μὲ τὴν Ἀλεμήνα του καὶ θάθενε μαζί της. Ἀποφάσισε νὰ μὴ ναυτολογηθῇ μὲ κανένα, ἀλλ' οὔτε ἔτσι βόηκε ἡσυχία... Ἐνόμισαν λοιπὸν ὅτι βόηκε ἓναν τρόπο νὰ ἐφεύγῃ: Ἐσχωριστὰ σὲ καθεμὴν καραβοκύρη εἶπε ὅτι ἐκαθῆσαν κἀθῆσαν μὲ τὴν αὐτὴν στὸ ταξιδί, ἂν ὁ καραβοκύρης καὶ οἱ σὺντροφοὶ του τὸ φιλάῃσιν αὐτὸ μυστικὸ ὄς στὴν ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως. Ὁ Ντολόρος ἔχε τὸ σκοπό του: Ἦταν οἴοφος ὅτι δὲν θὰ κρατοῦσαν τὸ μυστικὸ κ' ἔτσι θὰ εἴρσιε πρόσφαροι νὰ μὴν πᾶν μὲ κανένα καὶ νὰ μείνῃ στὸ νησί μὲ τὴν Ἀλεμήνα του — σὰν τὸν Ἡρακλῆ κόντὰ στὴν Ὀμφάλῃ!...

Γελᾶσθηκε ὄμοσι. Ὅλες ἡ σιγνηριμῆς ἐφίλαζαν τὸ μυστικὸ. Μὰ ἔλα ποὺ δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ ἔξη κομμάτια! Κ' ἔτσι τοὺς ἴδοκασε...

Ὁ Ντολόρος — τὴν ἡμέρα τῆς ἀναχωρήσεως τῶν σφουγγαράδων — ἔμενε στὸ σκίτι τῆς ἀρραβωνιστικιάς του, ψηλά στὸ Κάστρο. Καὶ ἀπὸ κεῖ παρακολοῦθοῖσε ὄσα ἔγιναν κάτω στὸ λιμάνι, ὄς ποὺ τέλος εἶδε τὰ καΐκια νὰ κἀνουν πανιά καὶ νὰ φεύγουν... Ἐφέτος ὁ Ντολόρος δὲν πῆγαινε σ' τὸ β ο ὀ τ ο ς. Καὶ τὸ γεγονός ἔχανε ἐντύπωσι σὲ ὄλο τὸ νησί. Ἐφέτος ὁ Ντολόρος ἔαχε τὴν ἡμέρα τους, ἔλεγει.

Καὶ ἀποροῦσαν ὄλοι, γιὰτὶ ἤξεραν ὅτι ὁ Ντολόρος ὁ Σαραντάρης, δὲν ἦταν τεμελιός. Ἐπίσης δὲν ἔχε καθόλου παράδες. Ἐπῖσαν λοιπὸν διάφορα εἰς βάθος του, κ' ὄλοι ἐπερῖεμαν νὰ ἴδουν τί θὰ καίτῃ τὸ καλοκαίρι. Ἐνα τέτοιο παλληράκι τῆς θάλασσας ἔπρεπε νὰ ἰκανοποιῆσῃ τὴ φιλοτιμία του, νὰ μὴ μείνῃ ντροπιασμένος...

Ἐφτασε ἔτσι καὶ ὁ Ἰούλιος τῆς ἄλλης χρονιάς. Ὁ Ντολόρος Σαραντάρης ἔχε στεφανωθῆ κατὰ τὴν Ἀλεμήνα του καὶ ζῶσε μετὶ της στὴ Νουλιὰ, τὴν κατάφυτη τοποθεσία, ὄλο βρισκόταν ἡ μάντρα τοῦ πεθεροῦ τῶν Λιγυζάκη, λίγο παραπάνω ἀπὸ τὴν ἀκρογιαλιά μέσα στοὺς σκῖνους καὶ στὰ πεῖκα...

Μὰ ἐνὸς ὁ Ντολόρος περνοῖσε τὸ μῆνα τοῦ μέλιτος, ἡ κοκῆς γλῶσσες φημαιοῦσαν ἐναντίον του, τὸν κατέκριναν, τὸν ἔσβιναν ἀπὸ τὸν κατάλογο τῶν βουτηχτάδων.

Δὲν πέρασαν ὄμοσι πολλῆς μέρας καὶ ὁ Ντολόρος ἀπόδειξε πὸς κρατοῖσε πάντοτε τὰ πρωτεῖα στὴν τέχνη. Ἄν καὶ νιόπαντρος, ἂν καὶ ζῶσε στὴ στάνη

Ἐπῖναν τὸ κρασί τους στὴν ταβερνίτσα τῆς ἀκτῆς...

Η ΔΗΜΩΔΗΣ ΜΑΣ ΠΟΙΗΣΙΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΠΥΡΓΟΥ

Νύμωινα πετροκόβουρας στην πλάκα που λευκαίνει
να τσιμπάγα τὸ πόδι σου, να ἴδω γὰρ δὲν μοῦ χρένεις.

Τώρα τὸ βράδι εἶνε καλά να πῶ, να τραγουδήσω.
Δώδεκα κάσταρο ζήπτησα κ' ἔζηνα μοναστήρια,

Κόρη, με τὰ ξανθὰ μαλλιά και με τὰ μαύρα μάτια,
τὴν πέρα ρούγα μὴν περνάς, τὴ δῶδε μὴ διαβαίνης,

Σαφανταπέντε Κυριακὲς κ' ἔξηνταδὺ Δευτέρες,
δὲν εἶδα τὴν ἀγάπη μου, τὴν ἀγαπητικὴ μου,

—Ἐφές ἤμουν στὴ μάνα μου, προφές στὴν ἀδερ-
(φῆ μου
κ' ἀπόψε, μαυρομάτια μου, στὸ σπίτι σου θά
(μείνω.

—Ἐχω φαρῶνα στὸ νταβά, ἔχω λαγοὺς ψημένους,
ἔχω κ' ἕνα γλυκὸ κρασί ἀπὸ τὸ μοναστήρι.

Μάνα, καρῶνια ἔχοντα, μάνα, καρῶνια ἦσαν.
Κατέβα κάτω ρόιτα τι, κατέβα ζέτασε τα
μὴν εἶδαν τὸν ἀσὶχ μου, τὸν ἀγαπητικὸ μου.

Αἰγούλ' αἰγὴ σηκώνομαι, σὲ περιβόλι μταῖνω
κὼφο τὸ βασιλικὸ και τὸ μακεδονίαι,

Τὸ μαντηλάκι πὺ κεντᾶς, ἔμένα να τὸ στελεῖς,
να μὴν τὸ στελεῖς μοναχὸ, παρὰ με τὴν ἀγάπη.

Ὁ Κωνσταντὴς παντρεύεται, παίρνει παταποπούλα,
πρῶτὴ βραδνὰ πὺ πλάγασε τὴ βροῖσαι φιλημένη.

τοῦ πεθεροῦ του, ἔβγαζε σφουγγάρια, χωρὶς νὰ ταξιδεύη! Καὶ νὰ
πῶς :

Τὸ πρῶτ', με τὴν ἀνατολή τοῦ ἡλίου, ἔπαυσε τὴ γυναῖκα του και
κατέβαινε στὸ γυαλό. Ἡ Ἀλεμίνα καθότανε στὰ βότσαλα κ' ἔπλεξε
κάλτσα. Ὁ Ντολόρος βουτούσε στὰ κρομμιαστὰ νερά κ' ἔβγαζε
πάντα σφουγγάρια, πάλτα και καλό, γιατί ἔβγαζε ὅλα τὰ δινάτα
τοῦ κα βουτούσε γάτω κ' ἀπὸ τὶς καὶ ὄρνιθες, σπαυζιμένους ἀτ' τὴν
ἀγάπη και τὸ φιλίτιο.

Ὅταν ὁ Ντολόρος βουτούσε, ἡ Ἀλεμίνα ἐπελόγιζε ἀπὸ τὶς σι-
ρὲς τοῦ πλεξίματος στὸ ἐργόχειρό της, τὸ βάθος τῆς βουτιάς και ὅ-
ταν ὁ ἄντρος της ἔξενε εἰς, δηλαδὴ ἀνέβαινε στὸν ἀφρό, τοῦ
φρόναζε με τραφερότητα :

Καὶ τότε ὁ Ντολόρος ἔβγαυε ἔξω, με τὴ σακκούλα τ'ου γεμάτη
ἀπὸ καλά σφουγγάρια. Ἀπὸ γινόταν κάθε μέρα, ὄς στὸ μεσημέρι.
Ἦστερα ἔτρωγαν και ἀναπαύονταν στὸν ἰσκιό μᾶς σπηλιάς. Μὰ ὁ
Ντολόρος ἔδινε και τὸ ἀλόγευμα λίγες βουτιές. Ἐπειτα, ἐκαθάριζε
τὰ σφουγγάρια του, τὰ ἔξηραυε και τὰ ἐτοιμάζε σὲ σακιά....

Κατὰ τὶς τελευταῖες ἡμέρες τοῦ Σεπτεμβρίου, τὰ σφουγγαροκάκια
ἔβαλαν πάλι πλῶρη γιὰ τὴ Σῆνη. Γύριζαν ὅλα μαζὺ. Τὰ πληρωμάτα
τούς ἐνόμιζαν ὅτι ἐδοῦλεσαν ἔξαιρετικῶς καλὰ ἐκεῖνη τὴ χρονιά. Ἐ-
φροναν πράγματι διαλεχτὰ και ὄραια σφουγγάρια, γιατί τὸ ελχαν
βάλεϊ πεισμα και σκαπεναν νὰ εἰρωνευθοῦν τὸ Ντολόρο ἐγιά τὸ κα-
τὰ φρομᾶ τους.

Ἀπεφάσιον λοιπὸν νὰ περάσουν, γυρίζοντας
στὸ νησί, κοντὰ ἀτ' τὴν ἀκτὴ, ὅπου ἤξεραν ὅτι βρο-
σκειται ἡ στήνη τοῦ Ἀντζιζάκη και ὅπου θὰ ἦταν κ' ὁ
Ντολόρος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς, με τὴν ἴδια πρόθεσι,
ἐπομένε τα σφουγγαροκάκια. Γι' αὐτὸ, ἀπὸ τὸ
ἔμμερωμάτα βροσκότανε στὸ γυαλό, με τὴν Ἀλε-
μίνα του.... Ἀράδιασε λοιπὸν στὴν ἀμμοδιά τὰ
τσουβάλια του, και μόλις ἐφάνηκαν τὰ καῖμα, ὁ
Ντολόρος γυθίθηκε κ' ἔπλεξε στὴ θάλασσα.... Οἱ
σφουγγαράδες εἶδαν ἔναν ἀνθρώπο να βουτᾶ, ἰδί-
α δὲν τὸν ἐγνώρισαν, οὔτε ἰαυτεπυθῆσαν ποῦ
ἦταν. Ἀπεναντίας, ζοηροὶ και εἰθίμοι, συβροῦ-
σαν πὺ θὰ βροῦν τὸ Ντολόρο νὰ τὸν περάξουν, να
τοῦ διηγηθοῦν τὶς ἐπιτυχίες του, κλπ.

Στὸ μεταξύ, ὁ Ντολόρος ἀνέθηκε στὴν ἐπιρά-
νεια τῆς θάλασσας και ἡ Ἀλεμίνα τοῦ φρόναζε δι-
ναυτοτέρα ἀπὸ ἄλλοτε :

— Βάστα, Ντολόρο !...
Τότε ὁ Ντολόρος φρόναζε στὰ σφουγγαράδικα :

Οἱ σφουγγαράδες ἔμειναν κατὰπληκτοι. Σταῖν-
τησαν τὰ κοντὰ, ἐκπύταξαν καλά τὸ Ντολόρο πὺ
ἔβγαυε στὴ στεριά, ζοηροὶ και εἰθίμοι, τὴ γυναι-
κα του στὴν ἀμμοδιά να πλέξη ἴσχυη τὴν κάλτσα
της, εἶδαν τὰ σακιά γεμάτα σφουγγάρια και ἄλλα
ἀρμυασιμένα σποῖς βράχους ἔδω και καὶ ἐκα-
τάλαβαν τὶ εἶχε συμβεῖ. Ἀλλὰ δὲν τὸν ἐφθόνησαν....

Οἱ σφουγγαράδες ἔχουν καλὴ καρδιά. Καὶ παραδέχτηκαν ὅλοι ὅτι
ὁ Ντολόρος ἐκράτησε και τὴ χρονιά ἐκεῖνη τὰ πρωτεία, ἀφοῦ κατώ-
θοσε να γεμίσι ὀλάκερα τσουβάλια με σφουγγάρια, χωρὶς νὰ ταξιδ-
εύη στὴ Σῆνη.

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΑΠΟΥΝΙΟΥ

Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι δὲν ἐγνώριζαν τὸ σαποῦνι και, γιὰ νὰ καθα-
ρίζονται χρησιμοποιούσαν χῶμα, φοιριμένες φυτικῆς οὐσίες, χολὴ
ζῶων, ἀκαθαρσίες χοίρων, κλπ.

Γιὰ τὸ σαποῦνι κάνει πρῶτος λόγο ὁ Πλίνιος, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει,
ὅτι εἶνε ἐφευρέσει τῶν Γαλιτῶν. Τὸ σαποῦνι, κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη,
κατασκευάζονταν ἀπὸ λίπη και σίτχητη φηγοῦ και ἔχρησιμοποιεῖται, κα-
τὰ τὴ μαρτυρία τοῦ ἴδιου ἱστορικοῦ, περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄνδρες,
παρὰ ἀπὸ τὶς γυναῖκες.

Ἐκτὸς αὐτοῦ ὅμοις, ὁ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο τὸ σαποῦνι και ὡς
καλυντικὸ, καθὼς και ὡς φάρμακο κατὰ τῶν διαφόρων παθήσεων
τοῦ δερμάτος.

Τὸ ἐμπόριο τοῦ σαποῦνιοῦ, κατὰ τὸν
90 αἰῶνα, συγκεντρωνόταν σχεδὸν ἀπο-
κλειστικὰ στὴ Μασσαλία, ἀτ' ὅπου ἔλαβε
ἀρχαιότερα ἐφευρτὴν διάδοσι σ' ὅλη τὴ
Γαλλία. Ἀναφέρεται μάλιστα, ὅτι ἐπὶ
τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου 14ου ἐξε-
δόθη ἕνα διάταγμα, τὸ ὁποῖο ἐκανόριζε
τὸν τρόπο τῆς κατασκευῆς του σὲ ὅλο τὸ
κράτος.

